

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย

Developing the Potential of Ban Phon Thong Native Cotton Weaving Group, Pak Chom District, Loei Province

ไทยโรจน์ พวงมณี^{1*}, อรทัย จิตไธสง² และ ธนาพูน วงศ์ษา³

Thairoj Phoungmanee^{1}, Orathai Jitthaisong² and Thanapoon Wongsas³*

¹ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จ. เลย 42000*

¹Department of Humanities, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University,
Loei 42000, Thailand

²ภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จ. เลย 42000

² Department of Applied Science, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University,
Loei 42000, Thailand

³สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จ. เลย 42000

³ Early Childhood Education Program, Faculty of Education, Loei Rajabhat University, Loei 42000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: thai-roj@hotmail.com

((Received: 29 June 2023; Revised: 3 August 2023; Accepted: 16 August 2023))

Abstract: The objectives of this study are to 1) determine the current status of the Ban Phon Thong native cotton weaving group, and study and devise strategies for enhancing the capabilities of the group in the Pak Chom district of Loei province The interview was conducted with community organizations, village leaders, development specialists, and academic researchers. The information was gathered through meeting and group discussion. The data were analyzed using content analysis. The results showed that: 1) The group was founded in 2007 with the purpose of weaving fabrics to generate income. Currently, there are 20 members remaining out of the original 35. Utilizing locally grown cotton as a weaving material is the group's greatest asset. The group needs to improve its continuity in activities. 2) Guidance for capacity development is as follows: (2.1) Management: Training and consulting (2.2) Production: Planning the utilization of materials and employing various production techniques (2.3) Product: Training and consulting with specialists (2.4) Market: Training and network development with the government sector.

Keywords: Direction for capacity development, native cotton weaving group, Ban Phon Thong

บทคัดย่อ: บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพของกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทอง และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 15 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาการ นักวิชาการ ใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการประชุมเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2550 เพื่อร่วมกันทอผ้าจำหน่ายสร้างรายได้ มีสมาชิกกลุ่ม 35 คน ปัจจุบันเหลือสมาชิก 20 คน จุดแข็งของกลุ่มคือใช้ฝ้ายที่ปลูกในพื้นที่เป็นวัสดุการทอ ส่วนจุดอ่อนที่ต้องการพัฒนาคือ กลุ่มขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยต้องการพัฒนาผ้าทอให้มีอัตลักษณ์ 2) แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ดังนี้ (1) ด้านการบริหารจัดการ: อบรมและแสวงหาที่ปรึกษา (2) ด้านการผลิต: การวางแผนการใช้วัสดุและเทคนิคการผลิตที่หลากหลาย (3) ด้านผลิตภัณฑ์: อบรมและแสวงหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ (4) ด้านการตลาด: อบรมและสร้างเครือข่ายหนุนเสริมกับภาครัฐ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาศักยภาพ กลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง บ้านโพนทอง

คำนำ

บ้านโพนทองเป็นหมู่บ้านหนึ่งในอำเภอปากชม จังหวัดเลยที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้ามารวมกลุ่มกันโดยใช้ชื่อว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านโพนทอง เพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้ทอ โดยที่กลุ่มช่างทอส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมีการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้ามาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ปัจจุบันวิธีการทอผ้ามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทอจากการใช้ฝ้ายที่ปลูกเองและผลิตเส้นฝ้ายเองมาสู่การซื้อเส้นด้ายและฝ้ายโรงงานเนื่องจากราคาถูกและมีความสะดวกต่อการนำมาใช้ในการทอผ้า สอดคล้องกับ Phoungmanee *et al.* (2023) ที่รายงานว่าการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าในปัจจุบัน ช่างทอผ้าได้เปลี่ยนวัสดุอย่างฝ้ายที่เคยปลูกเอง ไปสู่การใช้ฝ้ายและเส้นด้ายที่มีพ่อค้าคนกลางนำมาจำหน่ายในตลาดนัดของชุมชนสำหรับการทอ เนื่องจากมีความสะดวก ช่วยลดต้นทุนการผลิต ส่วนปัญหาของกลุ่มทอผ้าที่ต้องพัฒนามีหลายด้านดังนี้ด้านการบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านคุณภาพของวัสดุ ด้านกระบวนการทอและด้านการคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบลวดลายผ้า จากการศึกษาพบว่า กลุ่มมีผ้าผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมไหล่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และมีผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น เช่น ผ้าผืน ผ้าพันคอ ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ยังไม่มีการออกแบบตราสินค้า และขาดการวางระบบหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้มีผลิตภัณฑ์ค้างจำนวนมาก ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจและการพัฒนาศักยภาพทั้งการบริหารจัดการและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ Pimta and Siritakham (2021) ที่พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กมักไม่มีตราสินค้าที่ดึงดูดใจ ขาดบรรจุภัณฑ์และเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ไม่มีการขอจดทะเบียนรับรองมาตรฐาน จึง

ส่งผลทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่ยอมรับของลูกค้า ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตมีความต้องการมีโอกาสในพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาลิขสิทธิ์ ตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ และการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและเป็นที่รู้จักของผู้ซื้อ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม และมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังที่ Keeratrakha (2019) รายงานว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับการสร้างอาชีพ สร้างรายได้และสามารถแข่งขันสู่ตลาดโลกได้

อย่างไรก็ดีการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป ก็ย่อมจะส่งผลต่อกลุ่มที่จะผลิตภัณฑ์ชุมชนออกจำหน่ายในหลากหลายช่องทางที่สร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืน โดยที่การพัฒนาศักยภาพกลุ่มจะช่วยให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ความสามัคคี และสามารถดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอย่างต่อเนื่อง มีระบบและมีมาตรฐานก็จะส่งผลต่อคุณภาพบุคลากร และผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วย เช่น การพัฒนาผ้าทอให้มีรูปแบบใหม่ด้วยการประยุกต์ใช้อัตลักษณ์ชุมชน และการต่อยอดให้ผ้าทอมีคุณลักษณะเฉพาะแตกต่าง และโดดเด่นกว่ากลุ่มทอผ้าใกล้เคียง เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ตัดสินใจเลือกซื้อนำไปใช้ประโยชน์ (Loiypha, 2020) สำหรับพัฒนานั้นจะต้องมีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มและเครือข่าย

ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างการตระหนักรู้ร่วมกันถึงความเป็นเจ้าของภูมิปัญญาผ้าทอที่ต้องการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ (Phoungmanee *et al.*, 2023) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยผลการศึกษานำไปสู่การดำเนินการสร้างมาตรฐานกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโนนทองให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพของกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมกราคม 2565 ถึง มีนาคม 2566 พื้นที่ทำการวิจัยคือ บ้านโนนทอง ตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้รวมทั้งหมด 15 คน มีรายละเอียดดังนี้ 1) กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 12 คน คือ สมาชิกกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเจาะจง มีเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายดังนี้ (1) เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าที่ต้องการพัฒนาศักยภาพ (2) มีศักยภาพในการเข้าร่วมการดำเนินการพัฒนาในช่วงเวลาที่กำหนดได้ (3) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอขาดอัตลักษณ์และต้องการหาจุดเด่นให้กับผ้าทอและ 2) กลุ่มผู้รู้ จำนวน 3 คน ดังนี้ ผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการ และพัฒนากร ได้มาโดยวิธีการเจาะจง มีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้ (1) หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนากลุ่ม (2) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 บริบทและสภาพของกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง 2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 ประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการมองอนาคตของกลุ่มและแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม ชุดที่ 2 ประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับผลการทดลองใช้ แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม 4 ประเด็นคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด 3) แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ชุดคือ ชุดที่ 1 แบบสังเกตระยะก่อนการพัฒนา มีประเด็นการสังเกตดังนี้ การบริหารจัดการ กลุ่ม สภาพพื้นที่การผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ราคาและการจัดจำหน่าย ชุดที่ 2 คือ แบบสังเกตการทดลองพัฒนาศักยภาพตามแนวทางที่กำหนด 4 ประเด็นคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด และ 4) ประเด็นการประชุมเพื่อการคืนข้อมูลและร่วมวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการใช้แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม 4 ประเด็นคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด โดยมีตัวชี้วัดการประเมินประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจาก 1) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ชุมชนและเครือข่ายภาครัฐ 2) ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้า 3) ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนจากการใช้ผ้าฝ้ายที่ปลูกแบบออร์กานิกส์และการย้อมด้วยสีธรรมชาติ 4) ด้านการศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลและอำเภอ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยการประสานงานกับชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทางโทรศัพท์ก่อนลงพื้นที่ จากนั้นจึงนำหนังสือราชการโดยทำหามอบให้ในวันลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล มี

รายละเอียดดังนี้ 1) การลงพื้นที่การสัมภาษณ์ 2 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมให้สัมภาษณ์ 9 คน ดังนี้ พัฒนาการ ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทอผ้า และผู้ใหญ่บ้าน 2) การสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1) ใช้ประเด็นการสนทนากลุ่มชุดที่ 1 มีผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าฝ่ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาการ นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 7 คน ครั้งที่ 2 การสนทนากลุ่มชุดที่ 1 มีผู้เข้าร่วมเป็นนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา พัฒนาการ และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน 3) การประชุม จำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า พัฒนาการ นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 11 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) อ่านข้อมูลจากผลการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ 2) กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) สร้างตารางการวิเคราะห์เนื้อหา และ 4) ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดระเบียบข้อมูล จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปเป็นผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. บริบทของกลุ่มทอผ้าฝ่ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง

1.1 ความเป็นมาของกลุ่ม: กลุ่มทอผ้าฝ่ายพื้นเมืองบ้านโนนทอง ตั้งอยู่เลขที่ 39/1 หมู่ 3 ตำบลเชียงกลม อำเภอบางคม จังหวัดเลย มีสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มจำนวน 20 คน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มมีหลากหลาย ทั้งการทอเป็นผ้าพื้นจากด้ายและฝ้าย สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการนำผ้าทอไปใช้ในการตัดเสื้อผ้า ราคาจำหน่ายเมตรละ 200-250 บาท นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าพื้นคอตลายตาราง โดยใช้วัสดุด้ายที่ย้อมสีสำเร็จจากโรงงาน จำหน่ายราคาผืนละ 100 บาท และมีการทอผ้าลวดลายตารางสำหรับนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ย่าม จำหน่ายใน

ราคา 60-80 บาท ตามขนาดของย่าม ลักษณะการจำหน่ายผ่านบ้านประธานกลุ่ม เมื่อมีผู้สนใจซื้อผ้าทอเดินทางเข้ามาเลือกซื้อผ้าทอของกลุ่ม ประธานกลุ่มจะประสานไปยังสมาชิกให้นำผ้าทอ และผลิตภัณฑ์มาให้ผู้ซื้อได้พิจารณาเลือก กลุ่มเคยได้รับการคัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP 2 ดาว ในปี พ.ศ. 2547 และ OTOP 4 ดาว ในปี พ.ศ. 2552 ประเภทเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย โดยผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าถูกนำเข้าสู่กระบวนการคัดสรร และในปี พ.ศ. 2549 กลุ่มได้รับอนุญาตให้แสดงใบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนกับผ้าทอมือลายขัดพื้นฐาน มาตรฐานเลขที่ มผช. 18(1)2546 โดยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และในปี พ.ศ. 2566 กลุ่มได้ใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ประเภททอ ชนิดเส้นใยธรรมชาติ (ฝ้าย) ชนิดผ้าคลุมไหล่ มาตรฐานเลขที่ 6-2143-5025 รับรองระหว่างวันที่ 20 เม.ย.2566 - 19 เม.ย. 2569 อย่างไรก็ตามกลุ่มได้มีการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอออกไปจำหน่ายและจัดแสดงในช่วงเทศกาลกินปลาแม่น้ำโขง บริเวณพื้นที่อำเภอบางคม จังหวัดเลย ทุกปี

1.2 การวิเคราะห์ SWOT analysis ด้วยการร่วมกันวิเคราะห์ของสมาชิกกลุ่มและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ มีรายละเอียดดังนี้ 1) จุดแข็ง (strength) พบว่า (1) กลุ่มและชุมชนมีการปลูกฝ้ายในพื้นที่สำหรับการจำหน่ายและการเก็บไว้ใช้ในการทอผ้า (2) ผู้นำกลุ่มมีการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอไปจัดแสดงและขายในงานประจำปีของอำเภอและจังหวัด และ (3) ใช้วัสดุที่หลากหลายในการทอ เช่น ฝ้ายที่ปลูกในพื้นที่ ฝ้ายโรงงานและด้าย 2) จุดอ่อน (weakness) พบว่า (1) สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นช่างทอสูงอายุ และมีปัญหาด้านสุขภาพ (2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีการทอเก็บไว้จำหน่ายไม่มาก ถ้าต้องการสนับสนุนจะต้องสั่งทอ (3) มีการใช้วัสดุ เช่น ด้ายและฝ้ายโรงงานที่พ่อค้าเร่เข้ามาจำหน่ายตามตลาดนัดในตำบล (4) มีรูปแบบของผ้าทอแบบเดิม ๆ ขาดการออกแบบรูปแบบของผ้าทอและลวดลายใหม่ (5) ผ้าทอขาดอัตลักษณ์ 3) อุปสรรค (threats)

พบว่า (1) สถานการณ์โควิด 19 และ (2) สภาพทางเศรษฐกิจทำให้สมาชิกกลุ่มทำการทอผ้าน้อยลง และ 4) โอกาส (opportunities) พบว่า (1) มีหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้าไปส่งเสริมตามปีงบประมาณ และ (2) สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยลงพื้นที่เข้าไปหนุนเสริมความรู้ด้านการผลิตและการออกแบบ

1.3 การวิเคราะห์ TOWS matrix พบว่า

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO): กลุ่มและชุมชนมีการปลูกฝ้ายในพื้นที่สำหรับการจำหน่ายและการเก็บไว้ใช้ในการทอผ้า (S1) ผู้นำกลุ่มมีการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอไปจัดแสดงและขายในงานประจำปีของอำเภอและจังหวัด (S2) และ ใช้วัสดุที่หลากหลายในการทอ เช่น ฝ้ายที่ปลูกเอง ฝ้ายโรงงานและด้าย (S3) โดยกลุ่มมีหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้าไปส่งเสริมตามปีงบประมาณ (O1) สถาบันการศึกษาเข้าไปหนุนเสริมความรู้ด้านการผลิตและการออกแบบ (O2) 2) กลยุทธ์เชิงการแก้ไข (WO): กลุ่มมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นช่างทอสูงอายุ มีปัญหาด้านสุขภาพ (W1) ผลิตภัณฑ์การทอเก็บไว้จำหน่ายไม่มาก ถ้าต้องการสนับสนุนต้องมีการสั่งทอ (W2) มีการใช้วัสดุด้ายและฝ้ายโรงงานผลิต (W3) รูปแบบผ้าทอขาดการออกแบบรูปแบบใหม่ ๆ (W4) โดยกลุ่มมีหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้าไปส่งเสริมตามรอบปีงบประมาณ (O1) สถาบันการศึกษาเข้าไปหนุนเสริมความรู้ด้านการผลิตและการออกแบบลวดลาย (O2) 3) กลยุทธ์เชิงการป้องกัน (ST): สถานการณ์โควิด 19 (S1) สภาพทางเศรษฐกิจทำให้สมาชิกกลุ่มทำการทอน้อยลง (S2) โดยกลุ่มมีวิถียุชมชนเป็นช่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ (S2) โดยกลุ่มมีผู้นำกลุ่มที่นำผ้าทอไปจัดแสดงและขายในงานประจำปี (T2) และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT): กลุ่มมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นช่างทอสูงอายุและมีปัญหาด้านสุขภาพ (W1) ผลิตภัณฑ์การทอเก็บไว้จำหน่ายไม่มาก ถ้าต้องการสนับสนุนต้องสั่งทอ (W2) การใช้วัสดุด้ายและฝ้ายโรงงานผลิต (W3) รูปแบบผ้าทอขาดการ

ออกแบบรูปแบบใหม่ ๆ (W4) โดยกลุ่มมีผู้นำกลุ่มที่นำผ้าทอไปจัดแสดงและขายในงานประจำปี (T2)

1.4 การมองอนาคตของกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง พบว่า กลุ่มมีความคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองร่วมไปกับการหนุนเสริมของภาครัฐที่ช่วยให้กลุ่มมีความง่ายต่อการบริหารจัดการและการใช้การตลาดในการแสวงหากลุ่มเป้าหมายได้เอง ซึ่งกลุ่มได้ร่วมกันการมองอนาคตเพื่อเป็นเป้าหมายการดำเนินการพัฒนากลุ่มไว้ดังนี้ 1) กลุ่มสามารถจำหน่ายผ้าทอได้ในราคาสูงขึ้นและมีการทอตามความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง 2) มีเครือข่ายความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนนำผ้าทอของกลุ่มไปวางจำหน่าย 3) กลุ่มสามารถขับเคลื่อนผ้าทอและการออกแบบลวดลายและวิธีการทอใหม่ ๆ ที่มีอัตลักษณ์และตอบสนองความต้องการซื้อของกลุ่มเป้าหมาย 4) กลุ่มมีพื้นที่จัดแสดงผลิตภัณฑ์ผ้าทอ สำหรับการต้อนรับผู้ซื้อที่สนใจเดินทางมาเยี่ยมชมและซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่ม และ 5) การมีภาครัฐและเอกชนเข้ามาหนุนเสริมความรู้ด้านการบริหารจัดการ ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการตลาดอย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย

2.1 กระบวนการค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง มีดังนี้ 1) ขั้นการประชุมระดมความคิดเห็นจากสมาชิกกลุ่มและผู้เกี่ยวข้อง 2) ขั้นการวิเคราะห์ SWOT analysis เป็นกระบวนการวิเคราะห์ 4 ประเด็นคือ จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาส 3) ขั้นการค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง โดยการระดมความคิดเห็นหลากหลายและอิสระ 4) ขั้นการทดลองใช้แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มด้วยการระดมความคิดเห็นและสรุปประเด็นออกมาสำหรับนำไปใช้การพัฒนาศักยภาพ และ 5) ขั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการวิพากษ์วิจารณ์ผลการทดลอง

2.2 การค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง พบว่า กลุ่มมีความต้องการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทอง 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า (1) การอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ กระบวนการผลิต และผลิตภัณฑ์การทอ (2) การศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ (3) ขอความร่วมมือภาครัฐในพื้นที่ที่ดูแลการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้เข้ามาเป็นที่ปรึกษาและช่วยดำเนินการในระยะแรก (4) แสวงหาคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ที่เป็นเครือญาติของสมาชิกกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองให้เข้ามาช่วยดูแลการดำเนินการของกลุ่ม และ (5) การอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม 6) การอบรมเชิงปฏิบัติการทบทวนบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และการดำเนินการ 2) ด้านการผลิต พบว่า พบว่า (1) การประชุมระดมความคิดเพื่อวางแผนการใช้วัสดุ และเทคนิคการผลิตที่หลากหลาย (2) การอบรมเพื่อการค้นหากระบวนการผลิตที่เอื้อต่อการสร้างคุณค่า และมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอ 3) ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า (1) การอบรมเทคนิคการคิดและการออกแบบพัฒนาผ้าทอแบบใหม่ให้หลากหลาย (2) กลุ่มร่วมกันคิดและสร้างสรรค์ผ้าทอด้วยการใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ (3) การประชุมวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยการใช้วัสดุฝ้ายที่มีการปลูกเองในพื้นที่ (4) การแสวงหาที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำการออกแบบและเทคนิคการสร้างสรรค์ และ (5) การอบรมให้ความรู้การนำเนื้อหาเรื่องราวในพื้นที่มาอธิบายผ้าทอเชิงคุณค่า 4) ด้านการตลาด พบว่า (1) การอบรมการสร้างเนื้อหาที่สัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ (2) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และ (3) การอบรมและการแสวงหาที่ปรึกษาจากภาครัฐและเอกชนช่วยดำเนินการจัดการตลาด การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์และสร้างเครือข่ายหนุนเสริมกับภาครัฐ

2.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง มีดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า (1) กลุ่มมีการประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการวางแผนการพัฒนา (2) การทบทวนบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม (3) การสร้างความเข้าใจและความสำคัญของการพัฒนาตนเองผ่านการฝึกอบรมที่ภาครัฐหรือนักวิจัยจัดขึ้น และ (4) มีการกำหนดแผนการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของกลุ่ม 2) ด้านการผลิต พบว่า (1) กลุ่มมีการเตรียมวัสดุที่เป็นระบบ โดยมีการคัดเลือกฝ้าย สีย้อมจากธรรมชาติและสีเคมีโดยคำนึงถึงกระแสโลกและความต้องการของผู้บริโภค (Figure 1) 3) ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอ พบว่า (1) กลุ่มมีการเรียนรู้และพัฒนาการมัดหมี่ การย้อมสีด้วยการผสมผสานอัตลักษณ์ชุมชนร่วมไปกับงานผ้าทอ เช่น การนำสายแร่ทองคำมาสู่การย้อมเส้นใย (Figure 2-3) การออกแบบลายริ้วที่หลากหลายรูปแบบ (Figure 4) การออกแบบลวดลายมัดหมี่ (Figure 5) (2) ผลิตภัณฑ์มีความแน่น และมีคุณภาพดีไม่มีเศษฝุ่นปะปนอยู่ในผ้าทอ (3) มีการกำหนดแนวทางการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้า โดยก่อนการทอมีการพิจารณาวัสดุและกระบวนการทอ (4) มีการแสวงหาผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้แนวคิดและเป็นที่ปรึกษาการทอและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 4) ด้านการตลาด (1) การจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ด้วยกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการและการแสวงหาตลาดใหม่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ (2) การออกตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดให้ (3) การสร้างสื่อสังคมออนไลน์ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และ (4) การร่วมมือกับเครือข่ายกลุ่มทอผ้าในจังหวัดเลยในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ผลจากการระดมความคิดเห็นการใช้แนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า พบว่า สมาชิกกลุ่มให้ความสำคัญกับการนำแนวทางมาใช้พัฒนาศักยภาพกลุ่ม 2 ด้านคือ 1) ด้านการผลิต เนื่องจากมีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะต้อง

เกี่ยวข้องกับหลายส่วน เช่น วัตถุประสงค์ การเตรียมที่ทอผ้า ก่อนการทอ และการทอที่ต้องมีความแน่นของเส้นใย มีสืย้อมธรรมชาติสม่ำเสมอ และลวดลายที่สวยงาม และ 2) ด้านผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผลิตภัณฑ์เป็น ภาพรวมการผลิตของกลุ่มและมีผลต่อการเลือกซื้อ ของกลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มเห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่มีความแปลก แตกต่าง สวยงาม มีอัตลักษณ์ก็จะทำให้ ผลิตภัณฑ์ขายได้ ส่วน 3) ด้านการบริหารจัดการ

และ 4) ด้านการตลาด กลุ่มแสดงความคิดเห็นว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ชาดคนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยหนุนเสริม ปัจจุบันจึงดำเนินการในลักษณะ เครือญาติ มีการจัดบันทึกผลิตภัณฑ์ที่ขายได้เป็น อย่างเป็นระบบ ส่วนการตลาดผ่านสื่อสมัยใหม่และ การออกนอกพื้นที่อาจต้องอาศัยภาครัฐให้ช่วย ส่งเสริมและเป็นพี่เลี้ยงก่อน

Figure 1. Indigenous cotton weaving groups jointly analyze woven fabric products and quality inspection through hand touch

Figure 2. Part of the mixture for fermentation and dye cotton based on the introduction of community identity to create out a gold ore woven fabric product in Pak Chom area

Figure 3. Preparation of gold ore line and fermentation of cotton fiber from the group created more

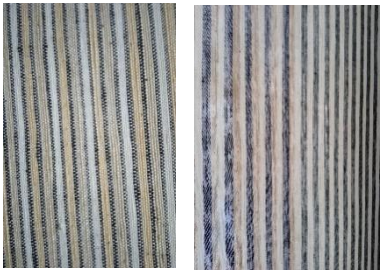
2.4 ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า 1) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่ เช่นเกษตรกร ราษฎรท้องถิ่น นักเรียน และชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์การปลูกฝ้าย รวมถึงการสนับสนุนผ้าทอเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชน และ 2) ด้าน

เศรษฐกิจ มีดังนี้ กลุ่มสามารถกำหนดอัตลักษณ์ผ้าทอลายสายแร่ทองคำ และลดหลายรูปแบบขึ้นมาใหม่ทำให้มีกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น และราคาสูงขึ้น และสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ให้เข้ามาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วย

Figure 4. Product development through creativity to concept of adding, enlargement, reduction and changing in fabric patterns and products of the group

Figure 5. Traditional woven fabrics and Woven cloth mud me soaked with gold ore string.

Original woven fabric	New woven fabric	New woven fabric
		
An old woven fabric that uses thread as a material for weaving into scarf products.	A new woven fabric designed with stripe patterns using the identity of the community's gold panning profession, selling point by dyeing with gold ore line.	Woven cloth with gold tie dyeing pattern.

วิจารณ์

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย พบว่า

1. กลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทอง เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการรวมกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 โดยมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ผ้าทอพื้นบ้าน และเพื่อการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกเหนือจากอาชีพทางการเกษตรกรรมโดยคาดหวังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับ Cherdjirapong and Bunjongparu (2020) ที่กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการรวมกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการสร้างอาชีพและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการดำเนินงานที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีการพึ่งพาตนเอง จนพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความเข้มแข็งของชุมชนและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอที่มีการทอคือ ผ้าพื้น ผ้าลายริ้วที่ทอจากด้ายและฝ้ายโรงงานเนื่องจากมีราคาถูก เมื่อทอจำหน่ายแล้วสามารถจำหน่ายได้ง่าย อย่างไรก็ตามปัญหาของกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองคือ ช่างทอส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งล้มหายตายจากไปจึงไม่มีคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบทอด ส่งผลทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มมีลักษณะคงที่ ขาดการพัฒนารูปแบบที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ ส่งผลทำให้ผ้าทอบางส่วนขาดคุณภาพและยังไม่มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้ามารองรับ ทำให้ผู้ซื้อขาดความเชื่อมั่นในคุณภาพของผ้าทอของกลุ่ม จึงส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ สอดคล้องกับ Keeratrakha (2019) ที่กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านขนาดเล็กส่วนใหญ่มีปัญหาด้านคุณภาพของผ้าทอ เนื่องจากกลุ่มไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง กระบวนการทอผ้าทำแบบเดิมตามทีสืบทอดต่อกันมา ขาดหน่วยงานหรือบุคคลเข้ามากระตุ้นให้มีการพัฒนา ลวดลายผ้าและรูปแบบของผ้าไม่สวยงาม เนื่องจากขาดข้อมูลและองค์ความรู้ที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอของตนเอง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศักยภาพกลุ่มจำเป็นต้องหนุน

เสริมและเพิ่มพูนความรู้แก่สมาชิกกลุ่มทุกด้าน ส่วนการออกแบบลวดลายและการพัฒนาผ้าทอนั้นสามารถใช้แนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเช่นการแสวงหาความรู้ที่อยู่ในตัวคนและการนำข้อมูลจากชุมชนมาสร้างองค์ความรู้ด้านการทอ การออกแบบลวดลายที่มีอัตลักษณ์ผ่านการระดมความคิดแบบมีส่วนร่วม (Pantung, 2019) สำหรับกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทองนั้นได้ร่วมกับการมองอนาคตของกลุ่มว่า กลุ่มจะต้องสามารถพัฒนาศักยภาพกลุ่มขึ้นมาด้วยการทบทวนตนเองและแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ซื้อ โดยเฉพาะการค้นหาลักษณะให้กับผ้าทอด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยกลุ่มมีการคิดร่วมกันว่า สนใจมัดหมี่ลวดลายแม่น้ำโขง แต่เนื่องจากกลุ่มขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับมัดหมี่และขาดงบประมาณในการจากวิทยากรเข้ามาหนุนเสริมความรู้ จึงต้องรอคอยโครงการของภาครัฐที่จะเข้ามาจัดโครงการพัฒนาในภายหลัง ส่วนการคิดออกแบบและพัฒนาผ้าทอให้มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มเป้าหมายนั้น กลุ่มมุ่งไปที่การสร้างคุณภาพของเส้นฝ้าย กระบวนการทอ และลวดลายใหม่ ๆ สอดคล้องกับ Keeratrakha (2019) ที่กล่าวว่า การร่วมกันวางแผน ร่วมคิดออกแบบและพัฒนาลวดลายด้วยการมัดหมี่และการออกแบบการทอให้เกิดลวดลายใหม่ก็เพื่อการแสวงหาแนวทาง ความคิดในเชิงรูปแบบที่ดี มีความสวยงามสำหรับนำไปใช้ต่อยอดและพัฒนาในระยะต่อไปได้

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพนทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย พบว่า กลุ่มมีการร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้ 2.1) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ควรมีการกำหนดกลยุทธ์การอบรมและแสวงหาที่ปรึกษาเพื่อให้กลุ่มเข้าใจแนวทาง วิธีการที่เป็นระบบ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในกลุ่มสมาชิก สอดคล้องกับ Phoungmanee *et al.* (2022) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนทอผ้าพื้นบ้านนั้น สามารถพัฒนาให้ประสบความสำเร็จเป็นรายด้านดังนี้ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มต้องเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านบุคลากรกลุ่มต้องมีการพัฒนาความคิด ด้านการทอกลุ่ม ต้องมีการพัฒนาการย้อมสี การวางโครงสร้างลายผ้า การแสวงหาเครือข่ายการตลาด นักลงทุนผู้มาส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน ด้านการผลิตนั้นต้องพัฒนารูปแบบการทอ และการย้อมสีให้ได้มาตรฐานสำหรับด้านงบประมาณนั้นกลุ่มต้องมีการระดมทุนจากสมาชิก ส่วนด้านการบริหารจัดการของกลุ่มนั้นมีการพัฒนาขึ้นจากเดิม เนื่องจากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันน้อย เมื่อมีการเปลี่ยนมาประชุมกันอย่างไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง เพื่อการสะท้อนและพูดคุยเรื่องบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม บทบาทของสมาชิกกลุ่มต่อการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์และด้านกระบวนการ ก็ส่งผลทำให้พฤติกรรมการดำเนินการของกลุ่มเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้การประชุมจะช่วยคิดและสร้างสรรค์ให้กลุ่มมีการคิดร่วมกันเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นต้องเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน สอดคล้องกับ Phayoonpun *et al.* (2021) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการกลุ่มและด้านผลิตภัณฑ์ ส่วน Keeratirakha (2019) กล่าวว่า การที่สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมปรึกษา ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมขยายทักษะความรู้ร่วมกันแสวงหาแนวทางพัฒนาและการติดตามประเมินผลการดำเนินการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้กลุ่มและผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ และสามารถส่งเข้าคัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP ได้ในอนาคต ดังนั้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มจึงเป็นแนวคิดที่ทำให้สมาชิกทุกคนได้เห็นความสำคัญของตนเองที่มีต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ต่อการร่วมกันดำเนินการที่จะสร้างเศรษฐกิจรากฐานให้กับ

ชุมชนให้เข้มแข็ง โดยที่สมาชิกทุกคนนั้นต้องร่วมมือกันดำเนินการขับเคลื่อนโดยเฉพาะ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีคุณภาพและมีคุณค่าไปสู่การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ มผช. เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และสร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ดีให้เกิดการรับรู้ต่อกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับ Pimta and Siritakham (2021) กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ได้รับเครื่องหมายมาตรฐาน มผช. เพื่อนำมาเป็นใบรับรองคุณภาพสินค้าและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มผู้บริโภค ตลอดจนเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันต่อไป นอกจากนี้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ยังมีจำเป็นต่อการดำเนินงาน เช่น ต้องมีการอบรมเพื่อรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ภายในกลุ่มจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนา โดยในปี พ.ศ. 2566 กลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการหนุนเสริมและพัฒนาผ่านกระบวนการวิจัย ทำให้กลุ่มทอผ้าฝ่ายพื้นเมืองได้มีความพยายามพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีลวดลายหลากหลายและรูปแบบใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพ ด้วยการใช้คิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหาการออกแบบลวดลายเร็ว ด้วยวิธีการเพิ่มขนาด การขยายสัดส่วน และการปรับเปลี่ยนสีและผิวสัมผัสของเส้นใย ทั้งนี้การพัฒนานั้นยังต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากกลุ่มทอผ้าและกลุ่มนักวิจัยที่ลงพื้นที่ไปให้คำปรึกษาลักษณะการโค้ชซึ่งส่วนการพัฒนาการบริหารจัดการทั้งบุคลากร วัตถุดิบ กระบวนการทอ รูปแบบของผ้าทออย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผ้าทอมีคุณภาพและนำไปสู่การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในลำดับต่อไป สอดคล้องกับ Phoungmanee *et al.* (2022) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพกลุ่มในทุกมิติของการพัฒนาจะต้องวางแผนการขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ โดยกลุ่มต้องมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างระบบทุกขั้นตอน เช่น ต้องมีการประชุมและบันทึกการประชุม มีการวางแผนการพัฒนาบุคลากรและผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีคุณภาพ โดยมีการกำหนดแผนที่ระบุช่วงเวลาและการดำเนินการที่ชัดเจน

2.2) ด้านการผลิต พบว่ากลุ่มมีการพัฒนาศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จากเดิมที่มีผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ไม่หลากหลายรูปแบบ เมื่อเข้าสู่กระบวนการวิจัยและพัฒนาทำให้กลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงาน เช่น แผนการใช้วัสดุและเทคนิคการผลิตที่หลากหลาย แลมีการนำเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมการร่อนทองคำในแม่น้ำโขง อำเภอปากชม จังหวัดเลยมาสู่การคิดค้นผสมผสานลงบนเส้นใยสำหรับการนำมาใช้ในการทอผ้าของกลุ่มให้มีรูปแบบเฉพาะ และแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มได้ โดยผลจากการศึกษาให้ชื่อผ้าทอที่เกิดจากกระบวนการนี้ว่า “ผ้าทอสายแร่ทองคำ” ซึ่งได้แนวคิดมาจากการประชุมของสมาชิกกลุ่มที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น จึงมีการเชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิต และอาชีพเสริมของชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านที่ออกไปร่อนทองในพื้นที่ของอำเภอปากชม จังหวัดเลยที่อยู่ติดกับแม่น้ำโขง และมีสายแร่ทองคำกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ โดยสมาชิกกลุ่มได้นำประสบการณ์ความรู้มาเชื่อมโยงเพื่อสร้างนวัตกรรมการย้อมและการทำให้เกิดสีเหลืองขึ้นซึ่งเป็นสีใหม่ สอดคล้องกับ Thaennonngiw and Palinthorn (2023) ที่กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าด้านการผลิตผ้าทอนั้น กลุ่มจะต้องมีการจัดอบรมให้ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งด้านการออกแบบและพฤติกรรมผู้บริโภค โดยมีเป้าหมายเพื่อการเสริมทักษะการเตรียมวัสดุการทอ การออกแบบ และกระบวนการทอ ที่เป็นขั้นตอนการผลิตที่มีคุณภาพ ดังนั้นการส่งเสริมศักยภาพด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ และมีการติดตามอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้กลุ่มที่ล้วนมีแต่ผู้สูงอายุ มีการวิเคราะห์ และรับรู้ถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีความแตกต่าง โดดเด่น และสามารถจำหน่ายได้ 2.3) ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่ากลุ่มต้องมีการอบรมพัฒนาทักษะด้านการผลิต การออกแบบให้ทันสมัย มีอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่น่าวัฒนธรรมท้องถิ่นมาผสมผสาน และมีการแสวงหาผู้เชี่ยวชาญมาให้คำปรึกษาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างมีคุณภาพ มีความแปลก

ใหม่ มีอัตลักษณ์และมีเรื่องราวที่สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ได้ สอดคล้อง Loiypha (2020) กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านนั้นจะต้องฝึกอบรมให้สมาชิกกลุ่มผู้ทอได้แสดงออกทางการคิดสร้างสรรค์และใช้หลักการออกแบบและพัฒนาผ้าทอ ดังนี้ 1) รูปแบบผ้าทอควรมีความทันสมัย 2) วัสดุที่ใช้และการออกแบบลดทอนการทอที่ต้องโดดเด่น 3) กระบวนการผลิตและรูปแบบเน้นความเรียบง่ายตามวิถีชุมชน 4) มีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายสำหรับเป็นตัวเลือกให้กับกลุ่มเป้าหมาย และ 2.4) ด้านการตลาด พบว่า กลุ่มต้องมีการจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ด้วยกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการและการแสวงหาตลาดใหม่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ มีการออกตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างสื่อสังคมออนไลน์ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และการร่วมมือกับเครือข่ายกลุ่มทอผ้าในจังหวัดเลย เพื่อให้เข้าถึงช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ผู้บริโภค Mueangson and Gowattanagul (2014) กล่าวว่า การตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านต้องมีการนำกลยุทธ์ 4P เข้ามาร่วมวางแผนและดำเนินการเพื่อให้ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย แปลกใหม่ และทันสมัย แต่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอยังคงอัตลักษณ์จากความดั้งเดิมไว้ ซึ่งการดำเนินการตลาดที่มีระบบจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ถูกขับเคลื่อนด้วยการประชาสัมพันธ์ไปสู่การกระตุ้นความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ ดังที่ Phoungmanee *et al.* (2022) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอจำเป็นต้องสร้างกลยุทธ์การตลาดที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมการส่งเสริมการขาย การลด แลก แจก แถม และมีป้ายแนะนำผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียและพื้นที่การจัดจำหน่าย นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มได้เข้าใจและมีทักษะการตลาดออนไลน์ที่เป็นช่องทางที่สามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว

สรุป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้านโพหนอง อำเภอบางคนที จังหวัดเลย ด้วยการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อให้กลุ่มได้มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนา ศักยภาพตนเองกับนักวิจัยและภาคีเครือข่ายความร่วมมือพัฒนา ผลจากการดำเนินการพบว่า กลุ่มมีความเข้าใจในศักยภาพตนเองทั้งก่อน ระหว่างและ หลังการทำกิจกรรมการวิจัย โดยประเด็นที่กลุ่มต้อง ร่วมพัฒนาศักยภาพคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้าน การผลิต ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด ซึ่งผล การพัฒนาระหว่างการดำเนินกิจกรรมกลุ่มมีการ พัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปโดยมีผู้วิจัยเป็นที่ปรึกษา ส่วนด้านที่กลุ่มมีการพัฒนาและเปลี่ยนไปจากเดิมคือ ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีการปรับการคิดนำเอาอัตลักษณ์ ของพื้นที่คือเรื่องสายแร่ทองคำมาสู่การย้อมเส้นใย ฝ้ายสำหรับการสร้างผลิตภัณฑ์ และยังมีการ ออกแบบลวดลายผ้าให้มีลักษณะริ้วด้วยการใช้ หลักการเพิ่ม การลด การขยาย การเปลี่ยนตำแหน่ง และสี ที่ส่งผลทำให้มีรูปแบบลวดลายของผ้าทอใหม่ ๆ ขึ้นมาตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความเรียบง่ายและมีอัตลักษณ์

เอกสารอ้างอิง

- Cherdjirapong, K. and P. Bunjongparu. 2020. The guidelines of contribution of community enterprise sustainable management of Muen Wai Sub-district Administrative Organization, Muang district, Nakhon Ratchasima province. Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University 7(2): 473-492. (in Thai)
- Keeratrakha, P. 2019. Product development of loincloth for creative economy: A case study of local weaving groups, Kamnerd Petch, Mueang subdistrict, Mueangloei district, Loei province. Journal of Community Development and Life Quality 7(3): 239-248. (in Thai)
- Loiypha, N. 2020. Increasing value of goods and marketing channels through e-commerce system for Look Kaew Silk Community Enterprises Group in Nikhom Phatthana, Khukhan district, Sisaket province. Journal of Community Development and Life Quality 8(1): 214-226. (in Thai)
- Mueangson, G. and D. Gowattanagul. 2014. Local textile products marketing development for the community Malls distribution on the East-West Economic Corridor. Journal of Thai Hospitality and Tourism 9(2): 31-44. (in Thai)
- Pantung, P. 2019. Participatory development of textile products of Ban Phu Thong community, Sukhothai province. Area Based Development Research Journal 11(4): 331-345. (in Thai)
- Phayoonpun, T., N. Kosiaporn and S. Suttiyapiwat. 2021. Product development, marketing channel development and community enterprise management of container from betel husk producer group: A case study of Chaw Phron's Lifestyle Women Power Group. Journal of Community Development and Life Quality 9(3): 452-464. (in Thai)
- Phoungmanee, T., K. Charoensuk, P. Jaingamdee and N. Sriyapimar. 2022. Potential development guidelines for Fai Tui group, a local weaving

community enterprise in Ban Nong Bua, Phu Ho sub-district, Phu Luang district, Loei province. Journal of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University 4(2): 67-92. (in Thai)

Phoungmanee, T., M. Phiromtan De Bels, C. Rakmanee and K. Charoensuk. 2023. The restoration process of Pha Lau weaving culture of Ban Wang Arb Chang Community Enterprise Group, Chiang Khan district, Loei province. The Liberal Arts Journal, Mahidol University 6(1): 223-262. (in Thai)

Pimta,L. and R. Siritakham. 2021. Product development from local wisdom to increase an efficiency of community management based on sustainability concept in Ban Ma Yang community, Thawat Buri district, Roi Et province. Journal of Community Development and Life Quality 9(3): 465-473. (in Thai)

Thaennonngiw, A. and F. Palinthorn. 2023. The development guidelines for community enterprise efficiency of silk weaving cooperative group in Ban Hua Fai, Po Daeng subdistrict, Chonnabot district, Khon Kaen province. Journal of Community Development and Life Quality 11(1): 1-10. (in Thai)
